

ELŐSZÓ

Ez a monográfia a magyar költészetelméleti diskurzus megújítását kezdeményezi azoknak a lehetőségeknek a bemutatásával, amelyeket a kognitív poétika elmélete és gyakorlati alkalmazása kínál a lírai alkotások megértésére és magyarázatára irányuló tudományos vállalkozás számára. Többet vállal tehát pusztán hangsúlyáthelyezésnél: a költészet mibenlétét nem egyszerűen a műalkotás nyelvi-poétikai szerkezetének jellemzése révén kívánja megragadni, ez ugyanis a strukturalista poétikai hagyomány egyszerű folytatása lenne posztsaussureiánus nyelvelméleti keretek között. A kognitív poétikai kiindulópont lehetővé teszi, hogy a költői alkotásokat vizsgált jelenségekként a kognitív tudományok horizontjába integráljuk, következésképpen olyan nyelvi diskurzusként közelítsük meg azokat, amelyek szoros összefüggésben állnak mind a megismerő ember mentális műveleteivel (hiszen a költői hatás ezek funkcionálásán alapul), mind pedig e műveletek adaptív alkalmazásba vételével (hiszen a költészet révén az interszubjektív megismerő műveletek alakíthatók, finomíthatók, hatékonyságuk növelhető). Vagyis a kognitív poétika – reményeim szerint – megragadhatóvá teszi a költészet sajátos komplexitását anélkül, hogy azt az alkotó tehetség szubjektív szférájából vagy a nyelv önelvű művészi működéséből vezetné le. Az első esetben a nyelv pusztán eszközzé degradálna, a másodikban pedig eltűnne a nyelv mögül az azzal élő humánus. Épp ezért e vállalkozás távlati eredménye nem csupán a költői alkotások új szempontú, esetenként teljesebb megértésének lehetővé tétele, hanem a költészet mint művészi tevékenység és kulturális örökség jelentőségének újbóli felismerése, megfogalmazása és magyarázata az emberi megismerés fejlődésébe illesztve.

A fentiekből kifolyólag a mű címválasztása is némi reflexiót tesz szükségessé. A tudományos diskurzusban ugyanis a „bevezetés” műfaj (vagy szövegtípus) kettős implikációval bír. Egyfelől feltételez valamilyen körülhatárolt témakört, tárgyat, amely a maga egészében megismerhető, feltérképezhető (tehát véges, ha mégoly absztrakt entitás is). Másfelől feltételez egyfajta viszonyt ehhez az entitáshoz: megragadja annak önzonos lényegét, feltárja annak belső struktúráját. „A bevezetés – írja Tolcsvai Nagy Gábor (2013: 9) – egyszerre igényli a megismertetni kívánt tárgyban való legközvetlenebb benneállást, valamint az egésze történetéről rálátást valamilyen külső nézőpontból.” Nos, a kötet, amelyet kezében tart az olvasó, nem vállalkozik, hiszen nem is vállalkozhat annak a teljességnek az elérésére, amely a költészet egészének szisztematikusan felméréséből következik. Az ugyanis felmérhetetlen, a „benneállás” tehát sohasem lehet totális, jóllehet teljesnek érezzük, amikor lírai alkotásokkal foglalatoskodunk. Más szavakkal nem telezhető olyan abszolút belső nézőpont, amelyből otthonosan áttekinthetnénk a költészet egészét, lényegét. Nincs azonban ilyen külső nézőpont sem, ahonnan az egésze rálátánk. Kívülről csak járulékos, egyik-másik jelenségre redukált leírása adható. Megítélesem szerint a külső nézőpont abszolutizálásában rejlik a retorikai megközelítések prob-

lematikussága is: pusztán a tapasztalható, feltűnővé váló nyelvi jelenségekkel azonosítani a költészetet nem vezet máshová, mint e jelenségek bemutatásához. De ha mégoly gazdag tárházával rendelkezünk is a költészeti jelenségek világának, afféle adattárként, annak kimerítő jellemzése sem biztosítaná a költészet, illetve a költőiség egyszer és mindenkor érvényes magyarázatát, pusztán azokat a konvenciókat tenné szisztematikusan megismerhetővé, amelyek a költői alkotások megformálásának normáiként kanonizálódtak a költészettörténeti folyamatban.

Mindezekből mégsem következik, hogy ne látnék semmilyen lehetőséget a líraiság magyarázatára, avagy körülhatárolására. Ennek megvalósításához azonban más perspektíva kialakítását tartom szükségesnek; olyan nézőponttét, amely nem egyes művek egyes jelenségeire fókuszál, hanem a mű mint verbális produktum egészét helyezi el a verbális produkció, azaz a nyelvhasználat folyamatába, majd azt az emberi megismerés mentális és társas-kulturális feltételrendszerébe. Az ezredforduló utáni kognitív tudomány, amely a klasszikus, reprezentációalapú modellek után a nem reprezentációs megismerő rendszerek felé fordult, és azok feltérképezésével egészíti ki napjainkban is a humán kogníció elméletét (l. Pléh 2009: 63–64), adekvát perspektívát kínál fel, hiszen a mű értelmezését mint jelentésképzést valós és fiktív elmék olyan interakciójaként látta, amely mélyen az emberi elme felépítésében és működésében, ugyanakkor legalább ennyire mélyen a személyközi, kulturális közeg folyamatosan alakító és alakuló viszonyrendszerében gyökerezik. Egy kognitív irányultságú megközelítés ezért a huszonegyedik században a költőiséget csakis a mű és a befogadó közti interakció folytonosan alakuló eredményeként tudja bemutatni, a maga dinamikájában.

Ne várja az olvasó e tudományos munkától, hogy valamiféle rögzült esszenciáját adja majd a poétikusságnak, amely minden műben változatlanul megjelenik, hiszen a választott tudományos kiindulópontból ilyen nem is adható. Ám ez nem jelenti, hogy ne lehetne meghatározni olyan jelentésközpontú folyamatokat, amelyek különböző módokon és intenzitásban, de a legtöbb költői alkotásban szerepet kapnak, ilyen a metaforizáció, a ritmikusság, vagy éppen a szubjektumképződés. Éppen a fentiek okán választottam mégis a bevezetés műfaját, még ha nem is a fenti implikációkat mozgató köznapi jelentésében, hanem a régebbi *prolegomena* hagyománya miatt: olyan bevezetésnek tekintem a jelen kötetet, amely egy óriási szövegüniverzumhoz, a költészethez kínál sajátos (tudományos, mégis vállaltan egyéni) előszót, annak feltérképezéséhez kínál új fogalmi és módszertani eszköztárat, és ezáltal a költészetben való elidőzésre csábít azzal, hogy annak specifikusan emberi működésmódját igyekszik láthatóvá tenni. Ez a kötet tehát nem a költészetbe, hanem a költészet kognitív szemléletű poétikai tanulmányozásába vezet be, miközben magának a kognitív szemléletmódnak a kialakítását is dokumentálja. Megismertet azokkal az alapfogalmakkal, amelyek révén feltárul a költészet mint a megismerés sajátos módja, ugyanakkor nem kecsgett azzal, hogy a líraiság összetett tapasztalata egyetlen tudományterületet eszközeivel feltárható lenne, ezért több diszciplínaris kiindulópont játékba hozásával közelít tárgyához. Mindezen túl a kognitív poétika integráló kiindulópontja lehetővé teszi annak felismerését is, hogy a költészet nem egy műveltségréteg, amely csak a kulturálódás bizonyos fokán szükséges, hanem olyan eredendően emberi jelenség, amely mindenki számára a saját szubjektivitásának, illetve szubjektum és világ bonyolult viszonyának megtapasztalásához kínál fenomenális alapokat. Ezen keresztül pedig lényeges szerepet játszik az emberi elme evolúciós adaptációjában, mert hozzájárul a körülöttünk lévő világnak egy másik tudatból kiinduló meg-

ismeréséhez, amely a társas valóság kialakításának nélkülözhetetlen alapját gazdagítja a fogalmi reprezentációk dimenziójában is.

Éppen ezért az itt javasolt líramodell elsődlegesen a lírai diskurzusok specifikus jellegeből indul ki, nem pedig a költőiség nyelvi konvencióiból. Némiképp leegyszerűsítve (és a későbbi részletezést megelőlegezve), a kortárs líraelméleti diskurzusban három főbb tendencia érvényesül a műalkotás poétikai szituáltságának magyarázatában. Az első, amely összefüggésbe hozható Bahtyin dialógusalapú megnyilatkozás-elméletével, és az angolszász hagyományban érvényesül,¹ a lírai dikciót kihallgatott magánbeszédként értelmezi, amely egy önelvű szubjektum szólama, a befogadó pedig néma tanúként, hallgatólag megértőként működik közre. A második koncepció szerint a befogadó azonosul a lírai szubjektummal, átveszi annak pozícióját, s mintegy utánamondja a költői dikciót, saját szólamává téve azt. A harmadik elgondolás azon a felismerésen alapul, hogy a befogadó maga a címzett, s a lírai beszédsszituáció aposztrófikus (az aktuális befogadótól elforduló, egy másik figurált entitáshoz szóló) konfigurációja is csak a befogadó értelemképzésében bontakozhat ki, így tulajdonképpen a befogadói aktivitást, címzettként való bevonódását készíti elő minden textuális poétikai megformálás. Noha magam ez utóbbi megközelítést tartom leginkább adekvátnak, mindhárom tendencia háttérben hasonló nyelv- és kommunikációelméleti háttérfeltevések érvényesülnek:

- (i) a költészet szituációja egy feladó és egy vevő közötti üzenetcsere épül;
- (ii) az üzenetváltás tehát feltételezi a hagyományos kommunikációs szerepeket, e szerepek betöltését, és a nyelv eszközszerűségét (hiszen az csupán az üzenet kódolását és továbbítását teszi lehetővé);
- (iii) mindhárom megközelítés célja, hogy a költészet specifikus szituációját a klaszszikus kommunikációs modell érvényben tartásával ragadja meg, mégpedig a befogadó bevonásán keresztül: akár kihallgatóként (passzivitásra kárhoztatva), akár a feladói szerep átvételével, akár a tényleges címzett szerepének betöltésével.

Ez a lírapoétikai hagyomány eredendően Bühler kommunikációs modelljére vezethető vissza,² és leginkább kidolgozottan Jakobson koncepciója révén közvetítődik, amely egyrészt a korábbiaknál határozottabban kapcsolja össze a közlésfolyamat általános modelljét a lírai szituáltság jellemzésével, másrészt a befogadói részvételt a kommunikációs csatornán érkező, nyelvi formában kódolt üzenet dekódolására egyszerűsíti le. Ebben a fiktív lírai én a feladó, az aposztrófikus megszólított/befogadó a címzett, a műalkotás pedig az üzenet. Nos, ez az előfeltevés egyfelől leegyszerűsíti a poétikai szituációt, jóllehet a befogadó bevonódása a lírai diskurzusba korántsem annyira problémamentes, mint az a hétköznapi beszédhelyzeteknél tételezhető (gondoljunk például a lírai én azo-

¹ Megjegyzendő, hogy az angolszász líraelméletben az orosz szerző művei csak az 1970-es években lettek ismertek, míg a romantika költészeti-poétikai gondolkodása (például John Stuart Millnek a lírai közlést „kihallgatott magánbeszédként értelmező modellje) erősen hatott Frye munkásságában. Ezért az angolszász lírateória és Bahtyin összekapcsolása inkább a szerző észrevétele, nem jelent organikus elméletörténeti folytonosságot. Hálas vagyok Kulcsár-Szabó Zoltánnak az erre vonatkozó kritikái észrevételéért.

² Annak terminusaira és viszonyrendszerére épülnek alapvetően (l. Bühler 2011, Tátrai 2011: 37), és a nyelvi megformálás jelentőségét is a feladóhoz kapcsolódó kifejező, valamint a valóságra vonatkozó ábrázoló funkciók keresztül mutatják fel. Köszönettel tartozom Tátrai Szilárdnak, aki a bühleri modell fontosságára felhívta a figyelmem.

nosításának problémájára). Másfelől a jakobsoni modell a műalkotás funkcionálását is leegyszerűsíti: puszta üzenetként, dekódolható megnyilatkozásként értelmeződik, és ezen a poétikai funkció textuális önreferencialitáson alapuló koncepciója sem segít. A jakobsoni modell mint előfeltevés tehát, amely a poétikusságot a nyelv rendszerén belül érvényesíti, a paradigmaticusnak a szintagmatikus tengelyre vetülésével magyarázza, kimerevíti és részben leegyszerűsíti a lírai alkotásokkal kibontakozó befogadói interakció magyarázatát, hiszen azt a nyelvi funkció azonosítására és érvényesülni engedésére korlátozza; háttérbe tolja a poétikai jelentésképzés/hatás egyes tényezőit (mint például a poétikai alany megformálódásának komplex folyamata); a költői megformáltság jellemző struktúráit (rím, ritmus, szóképek) pedig magától a lírai diskurzustól némileg elszigetelve, önállóan teszi csupán vizsgálhatóvá.

A kognitív poétika kiemelt módszertani alapelve az inter- és multidiszciplináris magyarázatok kidolgozása. A lírai műalkotások megközelítésében ez nem csupán a kognitív tudományok eredményeinek, hanem más funkcionális nyelvelméleti háttérű kutatásoknak a bevonását is magában foglalja. Következésképpen egy kognitív poétikai líraelmélet legfőbb lehetősége nem is annyira a mentális műveletek modellálásában, hanem azoknak egy, a formális-jakobsoni koncepciót leváltó funkcionális, a jelentésképzés társas kontextusát előtérbe helyező elméleti háttérfeltevéseket érvényesítő leírásban történő integrálása lehet.

E lehetőség kibontakoztatásához igazítottam a mű szerkezeti felépítését és gondolatmenetének előrehaladását. Az elméleti bevezetésben a napjaink műkritikájának háttérben álló implicit lírafogalom felvázolásától a poétika tárgyának, valamint a kognitív poétika előfeltevéseinek és eszköztárának bemutatásán keresztül azokig az izgalmas és termékeny tudományközi kapcsolatokig kívánok eljutni, amelyeket a fenomenológiai filozófia és az evolúciós kultúraelmélet kínál a kognitív poétika számára.

Majd az első nagyobb szerkezeti egységben azt a diszkurzív modellt vázolom, amelyben a hagyományos költői jelenségek hatása kibontakozik, amely tehát egyben a líraiság alapját képezi. E modell középpontjában a fiktív megnyilatkozó átpoetizálódásának, másként a poétikai szubjektum képződésének folyamata áll, amely egyben lehetővé teszi az interszubjektivitás és az aposztrófé fogalmának újraértelmezését is a lírai diskurzusvilág dimenziójában. Ehhez a fenomenológián túl a funkcionális kognitív pragmatikát, valamint a költészetről folyó irodalomelméleti diskurzust hívom segítségül.

A költészet mibenlétére irányuló kérdés megválaszolási kísérletét követően a költészet nyelvi jellemzői: ritmus, rím és figuratív nyelvhasználat kerülnek előtérbe. E téren a jelen monográfia rész kérdésekben nyújt új eredményeket: a korábban kidolgozott rímelméleti modell (Simon 2014a) további finomítása, a szótagszámláló (ütemhangsúlyos) ritmuselv kognitív kiindulópontú leírása, valamint a metaforikus jelentéselemzés új módszerének kidolgozása tekinthető a kognitív lírapoétika legfőbb hozadékának a korábbi verselméleti gondolkodás ismeretében. Ám a legfontosabb e fejezetek felépítésében is az elméleti leírás és a gyakorlati alkalmazás együttes megvalósítására tett kísérlet: a vizsgált jelenségekre magyarázó modellt hozok javaslatba, majd e modell hatékonyságát is megvizsgálom egy-egy esettanulmány keretei között. És mivel az aktuálisan a középpontba helyezett jelenség nem oltja ki más jelenségek hatásának felmérését, miként a rímrre fókuszáló értelmezésnek is számolnia kell a ritmus és a sorképzés más jelenségeivel, az egyes esettanulmányok egyre kumulálódó értelmezésben, mintegy mozaikszerűen, de nem fragmentáltan adják ki a kognitív lírapoétika értelmezési kereteit, metó-

dusait, ezáltal a költői mű kognitív poétikai megközelítése is fejezetről fejezetre gazdagodik majd.

A líraiság e kötetben bemutatott kognitív poétikai elméletének főbb tézisei előzetesen a következőképpen foglalhatók össze. Noha a költészetet rendre azonosítják a nyelvi figurativitás tipikus megoldásaival, mint amilyen a hangzás, a ritmus, vagy az intenzív képi-ség, amellet érvelek, hogy ezek a nyelvi jelenségek nem önmagukban eredményezik a líraiság tapasztalatát, sokkal inkább közreműködnek egy megnyilatkozás beszédhelyzetének, diszkurzív körülményeinek megváltozásában. Ennek során a megnyilatkozás közege a befogadás folyamatában újakonstruálódik, mégpedig a bemutatott fiktív-imaginatív (aposztrofikus) jelenet feldolgozása hatására. Ez tehát mind az aktív részvételt, mind pedig az annak közegétől eltávolodó megfigyelést elvárja a befogadótól. Következésképpen a lírai megnyilatkozó szubjektivitása a műalkotás világának feltérképezésével, a nyelvi szimbólumok interszjektív értelmezésével előálló konstrukció, nem pedig a kiindulópontja a líraértésnek. Vagyis a költészet újszerű megközelítése szükségessé teszi a monolit, onotológiai elsőbbséggel rendelkező szubjektum kategóriájának revidálását, az interszjektivitás felőli fogalomértelmezést. A szövegvilág fogalmi feldolgozása pedig olyan mentális aktusok sorával mutatható be, amelyek egyszerre igénylik az aktuális, jelenbeli kiindulópont és egy másik, távoli, idegen perspektíva működtetését, ezt a sajátosságot a prezentifikáció fenomenológiai elméletével ragadom meg.

A költészet poétikai minőségét tehát mindenekelőtt a megnyilatkozó és a befogadói elme interakciójából eredeztetem, az előbbit magát is a megértés során kibontakozó és formálódó referenciális kiindulópontnak tekintve. Egy költemény konvencionális nyelvi megoldásai tehát ebben a diszkurzív közegben funkcionálnak: megképezik azt, fenntartják, egyúttal biztosítják a nyelvi szimbólumok referenciális értelmezésének nyitottságát. A ritmus a szövegvilág megfigyelésében, illetve e megfigyelésbe történő közvetlen bevonódásban bontakozik ki olyan módon, amellyel sajátos mentális elérést biztosít a szövegvilág entitásaihoz. A rím a szövegvilág egyes aspektusainak egymásra vonatkoztatásában játszik fontos szerepet, fokozva az egyes nyelvi szimbólumok vonatkoztatásának komplexitását. A metafora pedig olyan sémarekonstrukciós műveletekkel magyarázható, amelyek ugyancsak kimozdítják a nyelv által hozzáférhetővé tett jelentéseket egy közléshelyzethez történő lehorgonyozottságukból, ezáltal mind a műalkotás világa, mind az azt megfigyelő perspektíva rekonstruálásának lehetőségét hordozzák. Céлом, hogy a költészet poétikai modellálásában termékenyen összekapcsoljam a megértés fenomenológiai aktusának és a nyelv kognitív magyarázatának elméletét. Azt kívánom bemutatni, ahogyan a nyelvi megformálás lehetséges hatásai, azaz a befogadás rendezetlen tapasztalatai koherens mintázatba rendeződnek, és végső soron saját világunkról való ismereteink, benyomásaink újraalkotását kezdeményezik.

A harmadik szerkezeti egységben arra teszek kísérletet, hogy a líraiság addig bemutatott jellemzőit a kulturális evolúció modelljei felől értelmezsem újra, pontosabban fogalmazva elhelyezzem azokat a kultúra kontextusában. A kognitív irányultságú magyarázatok csapdája lehet ugyanis, hogy azt a látszatot keltik, mintha a rendkívül kidolgozott jelentéskonstrukciók, illetve mentális műveletek egytől egyig szükségesek lennének a mű megértéséhez és egyáltalán a költészet nyújtotta esztétikai élmény megéléséhez. Túl azon, hogy ennek bizonyítása jelenlegi tudásunk szerint nem lehetséges (lévén nem látunk bele a befogadó elméjébe, nem ismerjük az ott kialakuló mentális reprezentációkat, ezért a kognitív magyarázat nem állja ki a verifikáció próbáját), nem is valószínű, hogy

a szemantikai magyarázatok a maguk komplexitásában a valóságot tükröznék. Ám nem is ez a céljuk; inkább annak demonstrálása, hogy mennyire összetett és dinamikus jelentésképzési lehetőségek húzódnak meg egy-egy költői megoldás mögött, amelyek nem szükségszerűen, hanem potenciálisan járulnak hozzá a műértelemhez. E potencialitás pedig hasznos, még abban az esetben is, ha sohasem aktualizálódik egyetlen olvasatban sem totálisan. Hasznos, hiszen a befogadót rugalmas, többszintű, bonyolult fogalmi konstrukciók megképzésére készíti, amely aztán rendkívüli mértékben gazdagíthatja a világról szerzett enciklopédikus tudását, nem is beszélve a világban való létezés mindennapi eseményei közötti eligazodás képességének fejlesztéséről. Vagyis az a modell, amely a költői műalkotás diszkurzív összetettségét hangsúlyozza (a líraiság forrását elsősorban a diskurzusban fedezi fel), valamint azok a szemantikai magyarázatok, amelyek a költészet konvencionális jelenségeit (ritmus, rím, metafora) a kognitív nyelvészet kiindulópontjából közelítik meg, utat nyitnak magának a költészetnek az új szempontú megközelítéséhez, amelyben az evolúciós adaptációként és kulturális fülkeként jelenik meg. Ily módon a kulturális evolúció perspektívája reményeim szerint összefogja az addigi elméleti gondolatmenetet, és irányt ad annak, lehetővé téve a további kognitív poétikai vizsgálódások egy mederbe terelését, egyben utat nyitva a kognitív pszichológia és más empirikus kognitív tudományok eredményeinek bevonásához a poétikaelméletbe. Ez pedig hosszabb távon a kognitív poétikai modellek falszifikációjához vezethet el, ami az evolúciós pszichológia egyik fontos hozadéka a kognitív tudományok számára (l. Híppel–Haselton–Forgas 2008: 28–30): olyan hipotéziseket tesz megfogalmazhatóvá, amelyek később kísérleti, empirikus úton vizsgálhatók, finomítva az emberi elméről, valamint a poétikai hatásokról szerzett ismeretünket.

*

A jelen kötet a kognitív poétikai líraelmélet megalapozására vállalkozik, az empirikus úton történő részletgazdagítás és finomítás egy következő kutatás eredményeként mutatható majd be. Az itt kezdeményezett lírapoétika ugyanakkor maga is egy korábbi kutatási folyamat eredményeinek összegzéseként kerül az olvasó elé. E kutatás kereteit a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-000 azonosítójú Erdős Pál Fiala Kutatói Ösztöndíj a Konvergencia Régiókban kutatási támogatás biztosította, amely így a „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése országos program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg. A kötet megírását az NKA. Szépirodalom és Ismeretterjesztés Kollégiuma támogatta a 3802/5376 számú alkotói ösztöndíjjal, a kézirat véglegesítése pedig a Magyar Tudományos Akadémia posztdoktori kutatói támogatása keretében történt. Mindezekon túl a kutatásaimat nagyban segítette az OTKA K 81315 sz. Kognitív stilisztikai kutatás és a K 100717 sz. Funkcionális kognitív nyelvészeti kutatás is.

A fenti támogatásokon túl szeretnék mindazoknak köszönetet mondani, akik segítték kutatásaim kiteljesítését és eredményeim megfogalmazását. Mindenekelőtt hálásan köszönöm Tolcsvai Nagy Gábornak, hogy mindig nyitott volt felvetéseimre, és minden kezdeményezésemet – lett légyen az konferencia-részvétel vagy alkotói támogatás – teljes mellszélességgel támogatta. Köszönöm Tátrai Szilárdnak és Laczkó Krisztinának az Erdős-ösztöndíj megvalósításában, eredményes kihasználásában nyújtott szakmai és emberi segítségét – ezek nélkül nem jutottam volna a közelébe sem egy kognitív poétikai líraelmélet alapjainak. Hálával tartozom Kertész Andrásnak, aki a Debreceni Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának vezetőjeként segítette ottani vendégkutatói mun-

kám megszervezését és lebonyolítását. A vele folytatott tudományos diskurzus is nélkülözhetetlennek bizonyult a kognitív poétikai kutatás kiterjesztésében és metatudományos megalapozásában. Rendkívül hálás vagyok a kézirat lektorainak: Kulcsár-Szabó Zoltánnak, Tolcsvai Nagy Gábornak és Tátrai Szilárdnak. Megjegyzéseikkel, javaslataikkal rámutattak koncepcióm inkoherens részleteire, megállapításaim sarkosságára, és számos ponton további gondolkodásra készítettek az egyes problémakörök kapcsán. Mindaz, amit az olvasó invenciózusnak talál e munkában, az ő érdemük is, a szövegben maradó hibákért azonban én vagyok a felelős.

Köszönettel tartozom továbbá az Eötvös József Collegium Magyar Műhelyének, valamint a Debreceni Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolája hallgatóinak, különösen Majoros Krisztiánnak, Tóth Máténak, Bihari Juditnak, Mészáros Tamásnak és Bodnár Emesének, hogy észrevételeikkel, megjegyzéseikkel segítették kutatási eredményeim formálását. Hálásan köszönöm az ELTE Stíluskutató csoportjának, valamint a DiAGram Funkcionális Nyelvészeti Kutatóműhelyének kutatási tevékenységem támogatását. Végezetül köszönöm a balatonfüredi Lóczy Lajos Gimnázium vezetésének, oktatóinak és diákjainak, hogy segítették az oktatási tevékenység mellett tudományos kutatómunkám megvalósítását.

Veszprém, 2016 szeptember 30.